

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Aen-Merckingen Van Den Eerw. P. Cornelius Hazart,
Priester der Societeyt Jesv.**

Hazart, Cornelius

Antwerpen, 1662

Het. VIII. Capittel. Dat wy door de goede wercken eyghentlijck verdienen.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71393](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71393)

Dat wy door de goeda wercken &c. 451
hare uytleggingen moet volghen:

Ten elften, dat de ketterg dooz de auzhoritept der Out-baderen moeten ghenesen worden/ ofte soo niet/dat sy hartneckich sijn.

Ten lesten, dat men het gheloobe der Out-baderen moet beschermen / eben ghelijck men het Euangelie beschermt.

Du kan een peder mensch sien / ten sy dat hy blindt zy/met wise het Augustious, in dese materie hout; ofte met de Roomsche Kercke, oft met Parijje.

HET VIII. CAPITTEL.

Dat wy door de goede wercken
eyghentlijck verdienen.

DE eerste ghetuygensse Augustini, raekende dese materie/ hebben wy *lib. 1. contra aduersar. legis Cap. 16.* T'is seer cleyne, seyt hy / dat wy gheuen in de aelmoessen, maer als het godtvruchtelijck wort ghegeuen, men becomt daer van een eeuwighe verdienste.

Ten tweeden *Homil. 14. ex 50.* Den Apostel seght, de heere, rechtveerdighe rechter sal my wederom gheuen de croone; soo is hy dan schuldich: wat sal hy wederom gheuen? hy sal dan geuen als rechtveerdighe rechter. Want hy en can, het werck ingesien wesende, den loop niet loochenen, die het werck insiet. Ick hebbe eenen goeden strijt ghestreden, is een werck. Ick hebbe mijnen loop volbracht, is een werck. Ick hebbe het gheloof behouden, is een werck, restteert de croone; tis eenen loon.

Ten derden *in Psal. 83.* Godt is schuldnaer vande croone, waer van schuldnaer heeft hy yet ontfangen? aen wie is Godt yet schuldich? siet, vvy sien, dat Paulus hem hout als schuldnaer; hy heeft bermerticheyt ghee.

ghecregen, vereyſchende waerheyt: de heere, ſeyt hy, ſal my vvederom gheven in dien dach: vvat ſal hy u vvederom gheven, als t'ghene hy u ſchuldich is, vvaer van is hy u ſchuldich? vvat hebt ghy hem ghegeven? Wie heeft hem eerſt gegeven, ende t'ſal hem vvederom gegeven vworden? Godt heeft ſy ſelven ſchuldenaer ghemaeckt niet met ontfangen, maer met beloven: men ſeght aen hem niet, geeft vvederom dat ghy ontfangen hebt, maer, gheeft vvederom dat ghy beloofte hebt; ſal hy connen de ſchuldt loochenen, die bermeticheyt heeft gedaen?

Ten vierden *Epistol. 109. ad Sixtum*: het eeuwich leven het vvelck vvy op t' eynde ſullen hebben ſonder eynde, vwort ghegeven om de voorgaende verdienſten; nochtans om dat de ſelve verdienſten, aen de vvelcke het gegeven vwort, van ons niet toebereyſt, door onſe ghenoechſaemheyt, maer in ons ghemaeckt door de gratie, ſoo vwordt het eeuwich leven oock gratie genoemt, om gheen ander oorſake als om dat het voor niet vwort gegeven, nochtans ſoo, dat het aen de verdienſten vwort ghegeven, alhoevvel de vordienſten ſelve worden gegeven.

Ten vijfden *Tract. 67. in Ioan.* In den hemel ſal een yeder, een wooninge hebben nae ſijn verdienſte. Veele wooningen in het eeuwich leven, bereekenen verſcheyden weerdicheden van verdienſten.

Ydele uytvlucht van Partije.

D Cabeljau in ſijn Memory-boeck *part. 2. pag. 822.* wilt de derde ſpreuke van Auguſtinus, hier bozen bā my bgebracht/beantwoozden/t'welck by doet ſeer ſober/ſeggende.

Deſe woorden leggen gheheelijck voor ons, ende gheven klaer te kennen, dat *Paulus* niet gheloofte en heeft, dat het eeuwich leuen hem ſoude gegeven worden als een verdienden loon, voor yet dat hy aen Godt eerſt gegeven hadde, maer voor niet, uyt enckele genade waer toe ſich Godt uyt hem ſelven, door een gunſtighe gelofte, verplicht hadde.

¶ Part

Maer D. Cabeljau doodt hier sijn eppen selve met de plaetse Augustini die hy datelijck daer by boegt getrocken upt het boeck *de grat. & arbit. c. 7.* daer Augustinus sprekende van den selven h. Apostel/ sept: Laet ons eens considereren de meriten selve vandē Apostel Paulus, aen welcke hy gheseyt heeft dat de rechtveerdige rechter sal de croone wederghen, en laet ons sien of het meriten sijn van hem selven, dat is, uyt sich selven verkregen, dan of het Godts gaven sijn.

De Roomsche Kercke seght met Augustino *lib. 9. Confess. Cap. 13.* de ghene die aen Godt vertelt sijne warachtige verdiensten, die en vertelt niet anders als Godts gaven; sy bekent dat oock onse verdiensten/gaven Godts sijn: Maer sy bekent oock met Augustino, dat het daerom niet en saren te sijn **WARACHTIGHE VERDIENSTEN**. Want de wercken en kunnen gheen verdiensten sijn van t'ewich leben t'welck boven-natuerlijck is / ten zy dat de verdiensten boven-natuerlijck sijn; volghens den grond-reghel der wetenschap; de middelen moeten passen op t'eynde: Maer onse wercken en kunnen niet boven-natuerlijck worden ten zy dooz de gratie Godts/ende de gratie wozt ons booz niet ghegeven / alsoo seght Augustinus dat ons het ewich leben van dien kant wozt booz niet ghegeven; te weten/in radice, nochtang soo / dat daerom onse wercken niet en laten warachtighe verdiensten te sijn: daerom seght hy oock dat men moet sien/ of Paulus upt sijn eyghen selven/dat is/ upt de krachten bande enckele nature/sijne verdiensten berckregghen heeft; t'is seker dat neen/maer dooz de gratie die hem Godt heeft ghegeven/sonder de welke hy/noch ymant anders/wercken doen kan/ verdienstich van t'ewich leben; dies niet tegenstaende soo hout Augustinus de wercken booz **WARACHTIGHE VERDIENSTEN**; want ghelijck een soldaet die wapenen krijght van sijnen Capiteyn/sonder de welke hy niet bequaem en soude sijn om te vechten/

nochtans vergheldinghe verdient / als hy met die selve wapenen kloeckelijck vecht / alsoo hier van ghelijken.

Ten anderen / soo en siet D. Cabeljau niet dat Augustinus onderschept maect in die plaetsen selve die hy citeert / tusschen den eersten roep tot het gheloobe upt het Jodendom / ofte Heyden-
dom / ende tusschen de werken / die nu van een ghelooovich ghedaen worden: van t'eerste seyt hy / dat niemant het gheloove en can hebben als door de barmertic heyt Godts, ende dat her een gaue Godts is; ende van desen kant moet men segghen dat het eeuwich leuen / upt enckele ghenade gheschoncken wozt: Maer van tweede segh Augustinus, alsoewel de gratie Godts (sonder de welke niemant eenighe boben natuerlijcke werken kan doen) een gaue Godts is / dat nochtans / daerom de werken die ghedaen worden in het gheloobe / niet en laten warachtige verdiensten te zyn / soo spreckt hy *lib. 9. Confess.* dat het eeuwich leuen ghegeuen wort om de voorgaende verdiensten, soo spreckt hy *Epist. 103.* dat Godt den loon niet en can loochenen als hy het werck insiet, soo spreckt hy *Rom. 14. ex 50.* dat het eeuwich leuen aen de verdiensten vvort ghegeuen, alsoe vveld de verdiensten selue worden ghegheuen, soo spreckt hy *Epist. 103.* dat een ygelijck een vvoninghe in den hemel sal hebben nae sijne verdiensten, soo spreckt hy *Tract. 67. in Ioan.* dat onse verdiensten beginnen goet te sijn door de gratie, als sy nu gegeuen is, soo spreckt hy *de grat. & lib. arb. cap. 6.* dat *Paulus* sijne goede verdiensten verhaelt, om dat hy nae de goede verdiensten soude becomen de croone, soo spreckt hy *ibidem*: alsoo ist mede van menighe andere plaetsen / die denegaens inde scriften Augustini te vinden sijn / met de welke hy leert dat het eeuwich leuen wozt ghegeuen om de verdiensten / maer dat wy niet en kunnen verdienen als door de gratie Godts: die ons booz niet wozt ghegheuen / welke gratie nu ghegheuen sijnde / segh Augustinus, wy worden bequaem om te verdienen.

Dat wy door de goede wercken &c. 455
dienen; het welck hy oock in t'lanck/ ende breedte
upthoert in sijn boeck de gratia, & liberò arbitrio, te-
gghen de Pelagianen, de welke leerden/ dat de men-
sche kost verdienen/ ende alsoo het eentwisch leben
bekomen/ sonder de gratie Godts/ door de encke-
le krachten vande nature.

Hier licht Partije, en namelijck D. Cabeljau en
hoetelt/ ende en maect gheen onderschey t rus-
schen d'eene sprenke van Augustinus, ende de ande-
re: want t'ghene Augustinus seght vande Gratie,
ende van het gheloove, dat verstaet Partije van
t'eentwisch leben.

Augustinus dan seght/ ende leert dat het gheloo-
be aen de mensche eerst ghegeven wozt / sonder
eensge boozgaende goede verdiensten/ dit bewijst
hy in Paulo namelijck/ die oock booz t' gheloove/
hadde quade verdiensten/ waerom oock het ghe-
loove/ een sodanighe gaue Godts is/ dat het van
Godt wozt ghegeven sonder het toedoen des
menschs: Van gelijcken de eerste gratie wozt
ghegeven booz niet/ daerom wozt sy / seght Au-
gustinus, gratie genoemt: Maer als die nu ghege-
ven is / dan wozt de mensche bequaem om bo-
ven-natuerclycke goede wercken te doen / ende
dooz de selve het eentwisch leben te verdienen/ het
welck hy te boren niet machtich was sonder ge-
loove/en sonder de gratie. Dat is de oprechte en-
de eygen leeringhe van Augustinus.

De se leeringhe sal noch meer blijken upt die
selve plaetse/ die D. Cabeljau in sijn Memory-boeck
teghen ons inbringt/ met stucken/ en bzoeken/
ende verhozt / laet ons maer de selve verbollen/
ende voltrecken.

Als dan Augustinus gheseyt heeft; dat de ver-
diensten Pauli niet upt hem selven / maer upt de
gratie Godts boozt quamen/ ende namelijck dat
niemant het gheloove en kan hebben / dan dooz
de genade Godts: dan gaet hy boozder discou-
teren/ in deser boeghen.

Den Apostel leert opentlijck: Ghy syt salich ghewor-

den door de gratie, door het gheloove, ende dat niet uyt ul. maer tis een gave Godts: Want sy souden connen segghen, daerom hebb. n wy gratie ontfangen, om dat wy ghelooen. haer eyghen selven het gheloove, de gratie aen Godt toeschrijvende: Daerom den Apostel als hy geseyt hadde; door het geloove, ende dat niet uyt ul. maer t'is een gave Godts: Wederom op dat sy niet en souden segghen, dat sy die gave door hare wercken verdient hebben, heefter datelijck by ghev oecht, niet uyt de wercken, op dat niemant sich en verheffe: Niet dat hy de goede wercken gheloochent heeft, ofte ydel ghemaect, gemerckt hy seyt, dat Godt aen een yeder gheeft nae sijne wercken: maer om dat de wercken sijn uyt het gheloove, ende niet het gheloove uyt de wercken, ende hier door sijn aen ons de wercken der gherechticheyt van dien, van den welcken het gheloove selve is, van twelck gheseyt is: De rechtveerdige leeft uyt het geloove. Nu de menschen niet verstaende, dat den Apostel seght: Wy meijnen dat de mensche gherechtveerdicht wort door het gheloove, sonder de wercken der wet; sy hebben ghemeent dat hy eyde, dat het gheloove alleen genoechsaem was, alhoewel hy qualijck leefde, ende gheen goede wercken en hadde: verre van daer dat het var der verkiesinge sulcx soude ghevoelt hebben: want als hy op een seker plaetse gheseyt hadde, in Christo Iesu enis de besnijdenisse, ende de voor huyt niet nut, heefter terstont byghevoeght: maer het gheloove werckt door de liefde, dat is het gheloove, t'welck de gheloovige verschillende maect vande onsuivere duyvels; want dese oock, soo als den Apostel iacobus seght, ghelooven, ende schroomen; maer sy en doen gheen goede wercken: Soo en hebben sy dan dat gheloove niet, uyt het welck de rechtveerdige leeft, dat is, t'welck door de liefde werckt, op dat Godt gheve het eeuwich leven, nae sijne wercken; maer om dat onse goede wercken van Godt sijn, vande welcken oock ons gheloove is, ende liefde, daerom heeft den Apostel der Heydenen, oock het eeuwich leven selve, gratie ghe-noemt: Hier uyt ipruyt een groote questie, de welke door de hulpe Godts, moet ghesolveert werden; Want by soo verre het eeuwich leven aen de goede wercken wort

w.c.lcr-

wederghgeheven soo als de schrifture openlijck seght, Godt sal een jeder wederghgeven nae sijne wercken : Hoe is dan het eeuwigh leven gratie, ghemerckt dat de gratie niet wederghgeheven vvort aen de vvercken, maer voor niet, soo den Apostel seydt : Aen de ghene die vverekt, en vvort den loon niet toegherekent nae de gratie, maer nae de verdienste. Hoe is dan het eeuwigh leven, gratie, het welck uyt de wercken ghenomen vvort ? heeft dan misschien d. n. Apostel het eeuwigh leven niet Gratie ghenoeemt ? in alle manieren, soo dat het niemandt loochenen en can ; hy en begheert gheen en scherpsinnighen verstaender, maer alleenlijck eenen aendachtighen toehoorder: Want als hy gheseydt hadde: De besoldinghe des sonde is de doot: hy voeghter teifont by : Maer de gratie Godts is het eeuwigh leven in Christo Iesu onsen Heere. Dese questie dan en schijnt my niet te coanen ghesolveert werden, ten sy dat wy verstaen, dat onse goede vvercken, aen de welcke het eeuwigh leven wort wederghgeheven, behooren tot de gratie Godts : om t'ghene de Heere Iesus seght : Sonder my en kont ghy niet doen, &c.

Hier hebt ghy in dese spreuke Augustini, t'ghene seck boven ghesepdt hebbe / te weten / dat Augustinus onderschept maect tusschen het Gheloove, tusschen de Gratie, ende tusschen het eeuwigh leven.

Dan het gheloove sepdt hy / dat het een gave Gods is, de welcke niet door vvercken verdient wort.

Item / dat het Gheloove niet en is uyt de wercken, maer van Godt.

Item / dat het gheloove alleen niet ghenoechiaem is, maer Jatter de goede wercken moeten by vvesen.

Dan de Gratie sepdt hy / dat sy niet wederghgeheven vvort aen de wercken, maer voor niet.

Dan t'eeuwich leven sepdt hy : dat het aen de menschen vvederghgeheven vvort, nae sijne vvercken.

Item / dat het aen de goede vvercken vvederghgeheven vvort.

Item / dat den Loon, aen de ghene die werckt, toegherekent vvort niet nae de gratie, maer nae de Verdienste.

Item /

Item/ dat het eeuwigh leven uyt de wercken ghenomen wort.

Maer op hy seght dat het wel samen staet dat het eeuwigh leven Gratie ghe noemt werde / ende nochtans ghegheven werde nae de Verdienste / of nae de wercken / ofte ghenomen werde uyt de wercken ; namelijk hierom / om dat de verdienstelijke wercken niet en kunnen ghedaen worden sonder de gratie / ende alsoo wort het eeuwigh leven / gratie ghenoemt / ter oorsake van synen wortel / ofte eerste beghinsel / maer het wort een Loon ghenoemt / ter oorsake vande verdienstige wercken / die dooz de gratie ghedaen worden.

Soo leght de leeringhe van Augustinus ; soo leght oock die vande Roomsche Kercke / vervolghens komt de Roomsche Kercke over een met de leeringhe Augustini.

Hier teghen brenghet D. Cabeljau dooz t'leste noch een gheraepzaechte plaetse van Augustinus ; daer hy seght : Ons goet leven en is niet anders als de gratie Godts, buyten twijffel oock het eeuwigh leven, het welck aen't goet leven wort wedergegeven in de gratie Godts, want dit vwort oock voor niet ghegheven, nae dien oock de gratie voor niet ghegheven vwort aen den vvelcken sy ghegheven vwort : Maer die aen de vvelcke sy ghegheven vwort, is alleenlijck gratie, Maer dit dat ghegheven vvert, de vijle het een prijs is van die, is gratie voor gratie, als wesende een Loon voor de gherechtigheydt, tot hier toe D. Cabeljau, verfwijghende dese woorden die der vwsagen : op dat waerachtigh zy, vvant t' is waerachtigh, dat Godt aen een jeder sal vvedergheven nae sijne vvercken.

Hier maecht Augustinus wederom ondersheyt als voren : Want seght dat het goet leven e. gratie Godts is, nochtans / dat het eeuwigh leven aen het goet leven vvederghegheven vwort, om dat het vvaerachtigh is, dat aen een jeder sal vvederghegheven worden nae sijne vvercken ; dat men eben wel can segghen / dat het om niet ghegheven wort / ter oorsake /
soo

Dat wy door de goede wercken &c. 459

soo hy spreekt / van de gratie de welke om niet ghegheven voort, soo nochtans dat het eeuwiggh leven een PRYS, ende LOON blijft ter oorsake vande goede wercken/aen de welke het mozt wedergegheven.

Maer ober Augustinus sich selven noch meer verklaert.

Eerst *Serm. 15. de verbis Apost.* segghende: de Gratie is voorghegaen voor de verdienste, de gratie en is niet uyt de verdienste, maer de verdienste uyt de gratie.

Ten tweeden. *de Grat. & lib arb. cap. 6.* Als de gratie ghegheven is, onse verdiensten bi ghinnen goet te sijn, nochtans door de gratie.

Ten derden *de Corrupt. & Grat. Cap. 11.* De gratie en wert niet ghegheven aen de wercken, maer om niet, daerom moet men, sonder eenigh twijffel, belijden, dat het eeuwiggh leven gratie ghenoeemt wert, om dat het aen die Verdiensten wort wederghegheven, die door de gratie gheschiet sijn. Gratie, voor gratie, dat is, voor de verdiensten, die de gratie toeghebracht heeft.

In deser boeghen blijft D Cabel aen de brodde/ ende onse ober-een-komste met Augustinus, rakende de berdiensstelijke wercken / blijft vast / ende bevesticht.

Hier mede sal ick slupten de ober-een-komste der Roomsche Kercke met Augustino, soo veel als de hoorgaende stücken belanght: want van andere stücken / als van het Vaghevyer, het Sacrificie, onderscheyt van spisen, ende soo hoort / hebbe ick in andere bericheyden / ende besondere Tractaten ghehandelt.

Be-